

ETNOLOGICKÝ VÝZKUM NÁBOŽENSTVÍ

Pojem kultury v antropologii – historie pojmu, definice

Tripartitní dělení kultury podle Moszyńského

Definice duchovní kultury podle Moszyńského

Členění duchovní kultury podle Moszyńského (4 hlavní skupiny s příklady)

Tři etnologické perspektivy při studiu náboženství (různorodost, univerzálie, vztahy) – vysvětlit

Čtyři zásady etnologie uplatňované při výzkumu náboženství (zájem o sociální fakta, srovnávací přístup, holistický přístup ke kultuře, kulturní relativismus) – vysvětlit

Dvě základní tradice studia náboženství v antropologii (intelektualistické, tzv. symbolický přístup) – vysvětlit

Teorie obracející pozornost k jednotlivci (intelektualisté, emocionalisté)

- intelektualistické teorie (Tylor) – vysvětlit
- strukturalismus (Lévi-Strauss) – vysvětlit
- emocionalistické teorie (Müller, Otto, Malinowski) – vysvětlit
- psychoanalytické teorie (Freud) – vysvětlit

Sociální teorie

- funkcionalismus (Durkheim) – vysvětlit
- historický materialismus (Marx, Harris) – vysvětlit
- strukturální funkcionalismus (Radcliffe-Brown) – vysvětlit
- symbolická/interpretativní antropologie (Geertz) – vysvětlit

- **Literatura:**

Doušek, Roman: *Magické předměty na moravském venkově*. In: Alena Křížová a kol.: *Archaické jevy tradiční kultury*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 161–176.

Fay, Brian: *Současná filosofie společenských věd. Multikulturní přístup*. Praha: SLON, 2002.

Durkheim, Émile: *Elementární formy náboženského života. Systém totemismu v Austrálii*. Praha: Argo, 1997.

Freud, Sigmund: *Totem a tabu. O podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1997.

Harner, Michael: *Ekologická báze pro lidské oběti u Aztéků*. In: Halbich, Marek – Kozina, Václav: *Čítanka textů z ekologické antropologie: Amerika*. TOGGA, 2012, s. 153–177.

Horyna, Břetislav – Pavlincová, Helena (eds.): *Dějiny religionistiky. Antologie*. Olomouc 2001. – k osobnostem (Müller, Otto).

Jeřábek, Richard: *Kultura materiální, duchovní a sociální – antikvovaná trichotomie*. NR 2000, s. 5–6.

Kroeber, Alfred Louis – Kluckhohn, Clyde: *Kritický nástin systémů a definic kultury I*. Brno 1969, s. 1–76. (kap. *Všeobecné dějiny slova kultura*)

Murphy, Robert F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: SLON, 1998, s. 173–180.

Moszyński, Kazimierz: *Kultura ludowa Słowian. Kultura duchowa I. II*. Kraków 1934 a 1939.

Moszyński, Kazimierz: *Człowiek. Wstęp do etnografii powszechnej i etnologii*. Wrocław – Kraków – Warszawa 1958.

Soukup, Václav: *Dějiny antropologie; Dějiny kulturní a sociální antropologie*. (více vydání) – k jednotlivým osobnostem.

TYOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ

Definice náboženství

Typologie náboženství podle Anthony Wallace (šamanská, komunitní, olympijská, monoteistická) – charakterizovat, geografické rozšíření

- **Materiály**

Mapa v IS.

ŠAMANISMUS

Šaman – definice, pět základních charakteristik šamana

Šaman – původ pojmu

Firth a 3 způsoby „komunikace“ s duchy – vyjmenovat, popsat

Eliade, Širokogorov, Hultkrantz – jejich nahlížení šamanismu (na který prvek šamanismu kladli důraz)

Neošamanismus – vysvětlit, charakteristika, propagátoři

- **Literatura**

Bowie, Fiona: *Antropologie náboženství*. Praha 2008, s. 183–207.

Eliade, Mircea: *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*. Praha 1997.

TOTEMISMUS

Totemismus jako fenomén společenský, náboženský, intelektuální – vysvětlit, popsat

Totemismus a Durkheim – základní teze

Názor evolucionistů na totemismus – popsat, vysvětlit

Názor psychoanalytiků na totemismus – popsat, vysvětlit

Funkcionalisté a totemismus – popsat jejich perspektivu

Lévi-Strauss a totemismus

Totem – původ pojmu

- **Literatura**

Eriksen, Thomas Hylland: *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2001, s. 288–289.

Durkheim, Émile: *Elementární formy náboženského života. Systém totemismu v Austrálii*. Praha 2002. (s. 449–479)

Lévi-Strauss, Claude: *Totemismus dnes*. Praha 2001. (Zde i rozbor názorů jiných badatelů na totemismus.)

ANIMISMUS, ANIMATISMUS, MANA, TABU, FETIŠISMUS

Animismus – definice, původce, jeho místo v evoluci náboženství podle Tylora

Animatismus – definice, původce, vztah animatismu a animismu podle Margetta

Mana – vysvětlit pojem, původ pojmu

Tabu – vysvětlit pojem, původ pojmu

Fetišismus – definice, jeho místo v evoluci náboženství podle Tylora

Původní monotheismus – vysvětlit

- **Literatura**

Horyna, Břetislav – Pavlincová, Helena (eds.): *Dějiny religionistiky. Antologie*. Olomouc 2001. (Wilhelm Schmidt)

Pospíšil, Leopold: *Systémy víry: náboženství a magie*. Český lid 80, 1993, s. 388–412.
Soukup, Václav: *Dějiny antropologie; Dějiny kulturní a sociální antropologie*. (více vydání) – k jednotlivým osobnostem.

MÝTUS

Mýtus – definice

Mytologie – definice

• Literatura

Soukup, Václav: *Dějiny antropologie; Dějiny kulturní a sociální antropologie*. (více vydání) – k jednotlivým osobnostem.

RITUÁL

Definice rituálu

Typologie rituálů (základní skupiny – technologické, terapeutické a antiterapeutické, ideologické, rituály spasení, tj. transformační rituály, revitalizační rituály; i jejich dílčí dělení!) – vyjmenovat, popsat

Turner a communitas – vysvětlit pojem

van Gennep a fáze přechodových rituálů – vyjmenovat, popsat

• Literatura

Bowie, Fiona: *Antropologie náboženství*. Praha 2008, s. 149–152, 156–167.

van Gennep, Arnold: *Přechodové rituály*. Praha 1996.

Soukup, Václav: *Dějiny antropologie; Dějiny kulturní a sociální antropologie*. (více vydání) – k jednotlivým osobnostem.

MAGIE

Definice magie

Čtyři předpoklady z nichž magie pramení

Oblasti používání magie

Sympatetická magie podle Frazera – vysvětlit

homeopatická magie – vysvětlit

kontaktní magii – vysvětlit

Lucien Lévy-Bruhl: charakteristika primitivní mentality a evropské myšlení

Emile Durkheim: rozdíl mezi magií a náboženstvím

Výklady magie: Frazer, Malinowski

Kouzelnictví – vysvětlit pojem

Čarodějnictví – vysvětlit pojem

Rozdíl mezi kouzelnictvím a čarodějnictvím

• Literatura

Bowie, Fiona: *Antropologie náboženství*. Praha 2008, s. 209–216.

Frazer, James: *Zlatá ratolest*. (více vydání)– kap. 3. Sympatetická magie.

Lévy-Bruhl, Lucien: *Myšlení člověka primitivního*. Praha 1999. (Závěry, s. 339–352).

Pospíšil, Leopold: *Systémy víry: náboženství a magie*. Český lid 80, 1993, s. 388–412.

Soukup, Václav: *Dějiny antropologie; Dějiny kulturní a sociální antropologie*. (více vydání) – k jednotlivým osobnostem.

NÁBOŽENSKÁ REVITALIZAČNÍ Hnutí

Revitalizační hnutí – vysvětlit

Synkretismus – definice, příklady

Millenarismus – vysvětlit

Chiliasmus – vysvětlit

Mesianismus – vysvětlit

Iredentismus – vysvětlit

Modernismus/vitalizmus – vysvětlit

Nativismus/fundamentalizmus – vysvětlit

Cargo kult – definice, výskyt

Candomblé – charakteristika, geografický výskyt, inspirační zdroje

Macumba – charakteristika, geografický výskyt, inspirační zdroje

Umbanda – charakteristika, geografický výskyt, inspirační zdroje

Santería – charakteristika, geografický výskyt, inspirační zdroje

Vodou – charakteristika, geografický výskyt, inspirační zdroje

Rastafariáni – charakteristika, geografický výskyt, inspirační zdroje, role Etiopie

SEKULARIZACE

Vysvětlit pojem „sekularizace“

Vyjmenovat tři fáze sekularizace

Teorie racionální volby – vysvětlit

Náboženství jako kolektivní paměť – vysvětlit

• Literatura

Foret, Miroslav – Horyna, Břetislav: *Sekularizace*. In: Velký sociologický slovník. Praha 1996, s. 977.

Nešpor, Zdeněk: *Náboženství a kolektivní paměť*. In: Týž – Václavík, David a kol.: Příručka sociologie náboženství. Praha 2008, s. 82–88.

Václavík, David: *Teorie racionální volby*. In: Nešpor, Zdeněk – Týž a kol.: Příručka sociologie náboženství. Praha 2008, s. 70–76.